

VI. AZ UNIÓS JOG ÁLTAL SZABÁLYOZOTT UNIÓS SZERZŐDÉSEK³⁷⁰1. A szerződés teljesítése és az ahhoz kapcsolódó alapelvek³⁷¹

1.1. Jóhiszeműség és tisztesség

A jóhiszeműség és tisztesség a szerződések jogában világszerte általánosan elfogadott alapelv (generálklauzula). A jóhiszeműség alapvetően tudati (szubjektív) kategória, s lényege az, hogy valaki olyasmit állít, ami tudata szerint a valóságnak megfelel (ha valójában nem felel meg, akkor nem kell[ene] tudnia, hogy nem felel meg). Jogi értelemben a jóhiszeműség arra utal, hogy valaki úgy gondolja, jogszerűen cselekszik – ha pedig cselekménye mégsem jogszerű, nem kell(ene) tudnia, hogy nem jogszerű.

A jóhiszeműség fogalma a római jogba nyúlik vissza (*bona fides*). Érdekes módon azonban eredetileg objektív kategóriaként fogták fel, azaz nem valakinek a belső meggyőződésére, hanem a „külvilág” számára is érzékelhető magatartására vonatkoztatták (pl. megbízható-e, szavatartó-e stb.). A jóhiszeműség ellentéte a rosszhiszeműség (*mala fides*).

A jóhiszeműség (és tisztesség) alapelve általában a modern polgári törvénykönyvek élén szerepel. Megtalálható többek között a német, az osztrák és a svájci, a holland és a francia törvénykönyvekben is (*Treu und Glauben, bonne foi*).³⁷² Az alapelv alapvetően erkölcsi eredetű, és számos részlemből tevődhet össze, jelenthet többek közt igazságosságot, szerződési hűséget, méltányosságot, észszerűséget, erkölcsös magatartást, bizalmat stb.³⁷³

Természetesen a magyar Polgári Törvénykönyv (2013. évi V. törvény) is kimondja, hogy a jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a felek a jóhiszeműség és tisztesség követelményeinek megfelelően kötelesek eljárni [1:3. § (1) bekezdés].

A tervezet a szerződés harmadik létszakához kötődő valamennyi magatartásformában előírja a fenti alapelvek megtartását. Emellett hangsúlyozza, hogy az erkölcsi eredetű alapelveknek olyan jelentős súlya van, mely nem teszi lehetővé, hogy az általában fennálló szerződési szabadság ezekre is kiterjedjen, így a jóhiszeműség és tisztesség követelményét szerződés nem zárhatja ki és nem korlátozhatja.

370 A fejezet Szilvássy György Péter írása.

371 A tervezet angol nyelvű szövegében e helyütt két szó szerepel (execution and performance). Nincs azonban definiált különbség a két kifejezés közt. A tervezet szövegösszefüggéseiből az olvasható ki, hogy az execution kifejezés általában vonatkozik a szerződés harmadik létszakára (tehát a megkötés és a megszűnés közti időszakra), a performance szó pedig alapvetően a kötelezettségek teljesítésére.

372 FÖLDI András–HAMZA Gábor: *A római jog története és intézményei*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000. 176–177.

373 LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2000. 137–138. Lábady utal rá, hogy a német jogterületeken a Treu und Glauben elve mellett a gute Sitten (jó erkölcs) is hasonló jelentőségű generálklauzula.

1.2. Szerződési előírások

Ebben a cikkben a tervezet kötelezővé tenné, hogy a kizárólag az uniós jog által szabályozott szerződések tartalmazzanak olyan klauzulát, amely lényegében egy kötelező „háttér-szabályozást” jelöl meg olyan kérdésekre, amelyekre a tervezet IV-4. cikkének előírásai nem vonatkoznak. Ennek a tulajdonképpeni *kötelező jogválasztásnak* a megtörténtéről az uniós hatóság lenne köteles gondoskodni. Ez ugyanakkor relativizálja a „kizárólag” az uniós jog által meghatározott szabályozottságot.

A cikkhez fűzött magyarázat szerint a klauzulában világossá kellene tenni, hogy:

- abban általánosságban valamely uniós tagállam általános szerződési jogára utalnak,
- az uniós hatóság kíván-e élni az esetlegesen a tagállami szerződési jog által a részére biztosított közhatalmi jogosultságokkal,
- vagy a szerződést valamely tagállam közjogi szabályai által szabályozott szerződésnek kell-e tekinteni.

Az egységesség érdekében a tervezet azt is előírná, hogy az azonos tárgyú szerződések esetében az egyszer megválasztott jog (modellszabály) a jövőben kötelező érvényű lenne, és minden későbbi szerződésre vonatkozna.

A jelen cikkhez fűzött magyarázat azt is hangsúlyozza, hogy adott tagállam kötelmi joga helyett lehetőség van uniós vagy akár más nemzetközi szerződési Modell Szabályok kiválasztására is (pl. a DCFR vagy az UNIDROIT alapelvei).³⁷⁴

2. A körülmények megváltozása és az ehhez kapcsolódó kikötések

2.1. A körülmények megváltozása

A körülmények megváltozásával összefüggő kikötés (*clausula rebus sic stantibus*), mint a szerződéses kötelezettségek alóli mentesülési lehetőség, ugyancsak ősi jogintézmény.³⁷⁵ „A szerződéseket meg kell tartani” alapelvének (*pacta sunt servanda*) feloldását jelentheti, ha a szerződés megkötését követően az egyik fél helyzete – önhibáján kívül – olyan mértékben

374 Az UNIDROIT római székhelyű kormányközi szervezet, a magánjog (elsősorban a nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogának) egységesítése érdekében dolgozó nemzetközi intézet. 1994-ben tette közzé a nemzetközi kereskedelmi szerződések alapelveit, melyek alkalmazását a szerződő felek a szerződésben kiköthetik (úgy uniós, mint bármely más államok). Lásd részletesen BÁNRÉVY Gábor: *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*, Szent István Társulat, Budapest, 2003, 25–26.

375 A klasszikus római jogban még nem volt ismert, azonban a római jog továbbélése során már kidolgozták az alapjait.

terhesebbé válik, hogy többé a szerződésből fakadó kötelezettségek szerződés szerinti teljesítése tőle nem várható el.³⁷⁶

A tervezet a német közigazgatási eljárási törvény 60. §-ának (1) bekezdésében található formulát lényegében szó szerint átvette. A német törvény közjogi szerződések esetén teszi lehetővé a szerződés módosítását, szükség esetén felmondását.

Hasonló megoldást tesz lehetővé a Ket. is, amikor a hatósági szerződésekkel összefüggő szabályozás körében kimondja:

„77. § (1) Az ügy szempontjából jelentős új tény felmerülése, továbbá a szerződéskötéskor fennálló körülmények lényeges megváltozása esetén a szerződés módosítását bármelyik fél kezdeményezheti.”

A magánjogi szerződések esetében a módosításra gyakran a bíróságnak van lehetősége. A jelen cikkhez fűzött magyarázat idézi e körben a DCFR III-1:110. cikkét, de hasonlóképp idézhető a magyar Ptk. is:

„6:192. § [Bírósági szerződésmódosítás]

- (1) Bármelyik fél a szerződés bírósági módosítását kérheti, ha a felek közötti tartós jogviszonyban a szerződés megkötését követően előállott körülmény következtében a szerződés változatlan feltételek melletti teljesítése lényeges jogi érdekét sértené, és
 - a) a körülmények megváltozásának lehetősége a szerződés megkötésének időpontjában nem volt előrelátható;
 - b) a körülmények megváltozását nem ő idézte elő; és
 - c) a körülmények változása nem tartozik rendes üzleti kockázata körébe.
- (2) A bíróság a szerződést az általa meghatározott időponttól, legkorábban a szerződésmódosításra irányuló igény bíróság előtti érvényesítésének időpontjától kezdődően úgy módosíthatja, hogy a körülmények megváltozása miatt egyik fél lényeges jogi érdeke se sérüljön.”

A tervezet készítőinek megítélése szerint az uniós szerződések esetében előnyösebb lenne a német törvény megoldásának átvétele, mert ez úton elkerülhető a bírósági eljárás kényszerűsége.

2.2. Felmondás a közjó súlyos megsértésének elkerülése érdekében

A szerződésnek a hatóság részéről történő egyoldalú megszüntetése, mint lehetőség, nem ismeretlen a francia vagy éppen a német jogban sem. A már többször idézett német közigazgatási eljárási törvény 60. § (1) bekezdésében ezt ugyancsak lehetővé teszi.

A „közjó” mint – normatív közelebről meg nem határozott tartalmú – fogalom, természetesen igen széles körű mérlegelési lehetőséget tesz lehetővé, aminek tartalma

376 Érdekes lehet megemlíteni, hogy az alapvetően kógens szabályozást tartalmazó Ket. eredeti szövegében is megjelent egy hasonló jogintézmény. A törvény akkori 113. §-a szerint, ha az ügyfél számára a jogerős közigazgatási határozat végrehajtása a határozat meghozatala után bekövetkezett okból méltánytalanul súlyos hátrányt okozott, és a végrehajtási eljárásban méltányosság nem volt gyakorolható, az ügyfél kérhette a határozat módosítását vagy visszavonását ún. *méltányossági eljárás* keretében. Ezt az eljárást a törvényalkotó egy különleges jogorvoslati eljárásnak tekintette, azonban az ezzel összefüggő szabályozás 2009-ben hatályát veszítette.

meghatározására azonban az állami, elsősorban is a végrehajtó hatalom körébe tartozó szervezetek jogosultak. A magyar jogi nyelvben általában a „közérdek” kifejezés jelenik meg hasonló jelentéstartalommal.³⁷⁷ Így többek közt a Ket. rendelkezései is kimondják, hogy a hatósági szerződések megkötésének egyik feltétele az, hogy a szerződés az ügynek a közérdek szempontjából is előnyös rendezése érdekében jöjjön létre.

Vélhetőleg a fentiek miatt is, az e cikkben foglalt felmondási okot a cikkhez fűzött magyarázat a német jog alapján csak kivételes eszközként, afféle *ultima ratio* jelleggel fogja fel, melynek alkalmazása kapcsán azonban gyakorlati tapasztalat nem áll rendelkezésre.

2.3. Felmondás nemteljesítés esetében

Jelen cikk szövege lényegében a DCFR III-3:502–505. cikkeinek átvétele.

A *pacta sunt servanda* elvének megfelelően a szerződés egyik alapvető célja a benne foglalt kötelezettségek teljesítése. Általános szabály a szerződések jogában, hogy a szerződésben vállalt kötelezettségek nem- – vagy nem megfelelő – teljesítése szerződésszegő magatartásnak minősül. (A körülmények alapvető megváltozása esetén adott esetben a szerződés módosítása kérhető. Emellett természetesen szerződésmódosítás a felek megegyezésével bármikor lehetséges, erre is kiterjed a felek szerződési szabadsága.)

Az egyik szerződő fél szerződésszegő magatartásának alapvető következménye, hogy a másik fél jogosulttá válik egyoldalú nyilatkozattal felmondani a szerződést. Elvárás ugyanakkor, hogy a szerződésszegő magatartás valamilyen *alapvető* (a tervezet angol változatában: *fundamental*) kérdést érintsen. Ennek eseteit – általánosságban – jelen cikk (1) bekezdése definiálja.

Ha a szerződésszegő magatartás nem *alapvető* kötelezettséget érint, a késedelmes teljesítés esetén a felmondásra csak akkor van mód, ha a késlekedő fél részére a másik fél észszerű póthatáridőt biztosított, és ennek elteltével sem került sor a szerződés szerű teljesítésre.

Egyebekben a tervezet azt sem zárja ki, hogy a kötelezettségek teljesítésének esedékessé válása előtt sor kerülhessen a szerződés felmondására, ha a másik fél – *alapvető* kérdést érintő – szerződésszegése egyértelműen várható lenne (előre kijelenti, vagy pl. nem ad elvárt biztosítékot a teljesítés vonatkozásában).

A szerződésszegő magatartás alapvető következménye a fentiekén túl a *kártérítési kötelezettség*, amennyiben a magatartás kárt okozott. A tervezet egyértelművé teszi, hogy a szerződésszegő magatartás miatti felmondás természetesen a kártérítés követeléséhez való jogot nem zárja ki.

A tervezet jelen cikkhez fűzött magyarázata rámutat arra is, hogy jelen esetben anyagi jogi jellegű szabályok megalkotására (átvételére) is sor került. Ennek célja azonban nem az uniós szerződésekkel kapcsolatos új anyagi jogi szabályok meghatározása, pusztán a szerződések

377 Lőrincz Lajos úgy látja, a közérdek megfogalmazására a közigazgatás szervei közül egyedül a kormány jogosult, tekintettel országos áttekintési lehetőségére. A közérdek képviselésére azonban már minden közigazgatási szerv köteles. Lásd: LŐRINCZ Lajos: *A közigazgatás alapintézményei*, 2. kiadás, HVG-ORAC, Budapest, 2007, 83.

megkötésével és teljesítésével összefüggő (a tervezetben közigazgatásinak tekintett) eljárás-hoz nélkülözhetetlen rendelkezések megjelölése.

3. A jogellenesség és a tisztességtelen feltételek következményei

3.1. Felmondás a 2. fejezet rendelkezéseinek megsértése miatt

Jelen cikk egy lényegében szankciós jellegű szerződés-megszüntetési (felmondási) okot szabályoz, melyet azonban kizárólag az uniós hatóság gyakorolhat. A felmondásnak két oka lehet:

- a tervezet IV-8. cikkének (4) bekezdésében foglaltak szerint, ha az uniós hatóságnak a szerződés megkötését eredményező határozatát az Európai Unió Bírósága semmissé nyilvánította (mindez azonban nem érinti az uniós hatóság szerződésen kívüli felelősségét);
- ha az uniós hatóság tudomást szerez arról, hogy a szerződés megkötésére irányuló eljárásra vonatkozó szabályokat nem tartották tiszteletben, és ez valamely harmadik fél számára hátrányt jelentett.

Az első esetben tehát konkrét bírói döntés áll rendelkezésre, ilyen értelemben ez a helyzet mérlegelést nem igényel. A második esetben az uniós hatóság mérlegelési helyzetbe kerül, hiszen a szabályok megsértésének és a harmadik fél esetében a hátrányokozás kérdésének vizsgálatát el kell végeznie.

Mindkét esetre irányadó ugyanakkor, hogy a szerződés megszűnése nem feltétlenül jelenti a jogviszony végleges lezárását, mivel a felmondást követően a szerződés megkötésére irányuló eljárást újra kell kezdeni. Az új eljárásban értelemszerűen figyelembe kell venni a Bíróság döntését és/vagy biztosítani kell a szerződés-kötési eljárásra vonatkozó szabályok megtartását.

Indokolt utalni arra is, hogy a tervezet nem *kötelezettségként*, *pusztán lehetőségként* („*may terminate*”) nevesíti a felmondást (a IV-8. cikk lehetővé teszi pl. a szerződés módosítását is).

A felmondás kizárólag a jövőre vonatkozóan lehetséges, visszamenő hatállyal nem. (Ebből a szempontból a magyar polgári jogban ismert *elállás* jogintézményéhez hasonló megszüntetés nem jön figyelembe, még akkor sem, ha egyébként visszafordítható szolgáltatásról lenne szó.)

Jelen cikk (2) bekezdése a főszabály alóli kivételeket sorolja fel, ezekben az esetekben a felmondás jogával az uniós hatóság semmiképp nem élhet. A tervezet azonban nem zárja ki ilyen esetekben sem pl. a szerződés módosításának lehetőségét.

A (4) bekezdés az uniós hatóság számára kompenzációs kötelezettséget írna elő azokra a hátrányokra vonatkozóan, melyek a szerződés fennállásába vetett bizalom folytán a másik szerződő fél tekintetében adódnának. E körben azonban a fél jóhiszeműségét és tisztességét is indokolt vizsgálni. Emellett a kompenzáció nem lehet olyan mértékű, mint ha az eredeti szerződés teljesült volna – ez ugyanis lényegében azt jelentené, hogy a szerződő fél úgy is megkapná a neki szerződés szerint járó pénzüsszeget vagy szolgáltatást, hogy ő egyébként a rá eső kötelezettséget nem vagy csak kisebb részben teljesítette. (Ha fő kötelezettségeit már teljes egészében vagy jelentős részben teljesítette, a felmondásra nem kerülhet sor.)

A tervezet készítői a jelen cikkhez fűzött magyarázatban úgy vélik, a szövegtervezet egyfajta általánosan elfogadott álláspontnak tekinthető a tudományban, hivatkoznak továbbá két, közbeszerzési tárgyú uniós irányelv rendelkezéseire, melyek a vonatkozó szerződések érvénytelenségének, felmondásának feltételeit rendezik.

Az első hivatkozott uniós jogszabály a *Tanács 89/665/EGK irányelve (1989. december 21.) az árubeszerzésre és az építési beruházásra irányuló közbeszerzési szerződések odaítélésével kapcsolatos jogorvoslati eljárás alkalmazására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról*. Ennek 2d. cikke részletesen tárgyalja a szerződések – független jogorvoslati szerv döntésének eredményeként bekövetkező – érvénytelenségének eseteit. Ilyen eset lehet például, ha nem tartották meg a szerződéskötési eljárás megindítására vonatkozó közzétételi kötelezettséget, vagy ha az ajánlattevőnek nem volt lehetősége élni a szerződéskötést megelőző jogorvoslattal. Ez az irányelv ugyanakkor lehetővé teszi, hogy a tagállamok akár a szerződéses kötelezettségek visszamenőleges hatályú megszüntetését is előírják.

A második hivatkozás tárgya a *parlament és a tanács 2014/24/EU irányelve (2014. február 26.) a közbeszerzésről és a 2004/18/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről*, pontosabban ezen irányelv 73. cikke. Ez – hasonlóan a tervezet szabályozásához – lehetővé teszi, hogy az ajánlatkérő szerv bizonyos esetekben felmondja a közbeszerzési szerződést.

3.2. Újratárgyalás az uniós hatóságok – mint közigazgatási szervek – egyedi kötelezettségeinek megsértése miatt

Ebben a cikkben a szerződésmódosítás különleges, jogellenesség miatti esetei szerepelnek, melyeket bármelyik szerződő fél kezdeményezhet. Kiemelendő, hogy a tervezet az e cikkben meghatározott jogellenességek miatt *nem az automatikus érvénytelenség* bekövetkeztének talaján áll, hanem elsődlegesen a felek számára kívánja megadni a szerződés megújításának lehetőségét.

Elképzelhető ugyanakkor a szerződés megszüntetése is. Ebben az esetben a tervezet nem a felmondás (*termination*) kifejezést használja, ebből arra következtethetünk, hogy – hasonlóan a magyar joghoz – a megszüntetés (*cancellation*) a felek közös akaratát, megegyezését feltételezi.

A megszüntetést a tervezet kompenzáció mellett vagy anélkül is lehetővé kívánja tenni. Kivétel ez alól ugyanakkor az, ha a szerződésre a versenytárgyalásos odaítélési eljárás (2. fejezet, 3. rész) volt alkalmazandó, mert ez esetben a kompenzáció nem mellőzhető.

Az e cikkhez fűzött magyarázat hangsúlyozza, hogy a cikk olyan kérdést kíván szabályozni, mely a tagállami jogokban, a tudományban és a bírói gyakorlatban is kevésbé jelenik meg. A tervezet megalkotói úgy látják, e körben legcélszerűbb lenne a francia jogi megoldások átvétele.

3.3. Érvénytelenség

Az érvénytelenség olyan szankciós jellegű jogkövetkezmény, mely a szerződés megkötésekor fennállott valamilyen súlyos jogellenesség nyomán a szerződésből fakadó jogok gyakorlását és kötelezettségek teljesítését megszünteti, illetve a már teljesített szolgáltatások vonatkozásában – főszabály szerint – az eredeti állapot helyreállítását (*in integrum restitutio*) követeli meg.

A magyar jogban az érvénytelenségnek hagyományosan két formája van, a semmisség és a megtámadhatóság. A kettő közti elméleti különbség lényege, hogy a semmisségi ok miatt a szerződés a jogszabály erejénél fogva (*ipso iure*) érvénytelen, míg megtámadhatóság esetén az érvénytelenség csak a szerződés eredményes megtámadása esetén áll be. Közös jellemző ugyanakkor, hogy – figyelemmel arra, hogy az érvénytelenség oka a szerződés megkötésekor már fennállt – a szerződés érvénytelensége a megkötésének időpontjára visszaható hatályú lesz (*ex tunc*).

A tervezet az érvénytelenség kérdését szűkszavúan rendezi – figyelemmel arra is, hogy a megelőző cikket tekinti mintegy „főszabálynak”, az érvénytelenség megállapítását pedig csak egyfajta „végső megoldásnak”. Az Unió szerződést a tervezet kizárólag akkor tekinti érvénytelennek, ha:

- egy természetes személyek közötti, azonos tartalmú szerződést érvénytelennek, s ily módon nem kötelező erejűnek minősítenének a tagállamok jogában közös általános elvek szerint;

vagy, ha:

- az uniós hatóságnak egy, a szerződéssel megegyező tartalmú egyedi határozata nemlétezőnek minősülne.

A tervezet azt is kimondaná, hogy az érvénytelenség „megerősítését” (*to confirm*) bármelyik fél kérheti a másik féltől. Ez a megoldás azt is lehetővé tenné, hogy akár külön hatósági vagy bírói döntés nélkül is sor kerülhessen az érvénytelenség következményeinek alkalmazására.

A „tagállamok jogában közös általános elvek” (*general principles common to the laws of the Member States*) az EUMSZ 340. cikkében szereplő kifejezés, melynek tartalmát elsődlegesen a Bíróság bonthatja ki.

3.4. Tisztességtelen feltételek

A tisztességtelen szerződési feltételek vonatkozásában a tervezet kizárólag egy utaló szabályt tartalmaz. Az Unió jogban a vonatkozó jogszabályok közül a cikkhez fűzött magyarázat szerint kiemelendő a Tanács 93/13/EGK irányelve a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről. Ennek 3. cikke kimondja, hogy az egyedileg meg nem tárgyalt (azaz általános) szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára. A tisztességtelen feltételek igen széles körének példalózó felsorolása az irányelv mellékletében található.

E körbe tartoznak például az olyan feltételek, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy:

- kizárják vagy korlátozzák az eladó vagy szolgáltató jogi felelősségét a fogyasztó halála vagy testi sérülése esetén, amit az eladó vagy szolgáltató cselekedete vagy mulasztása idézett elő;
- jogellenesen kizárják vagy korlátozzák a fogyasztó törvényes jogait az eladóval vagy szolgáltatóval, illetve más féllel szemben arra az esetre, ha az eladó vagy szolgáltató valamely szerződéses kötelezettségét egyáltalán nem vagy csak részben vagy hibásan teljesíti, ideértve a beszámítás lehetőségét is az eladót vagy szolgáltatót megillető tartozás kiegyenlítésére;

- a fogyasztóra nézve kötelező a szerződés, míg az eladó vagy szolgáltató szerződési kötelezettségeinek teljesítése olyan feltételhez kötött, amelynek megvalósítása csak az eladó vagy szolgáltató szándékától függ;
- engedélyezik az eladó vagy szolgáltató számára a fogyasztó által megfizetett összegek megtartását olyan esetekben, amikor a fogyasztó úgy dönt, hogy nem köt szerződést vagy nem teljesíti a szerződési feltételeket, ugyanakkor nem teszik lehetővé a fogyasztó számára, hogy az eladótól vagy szolgáltatótól ugyanakkora összeget kapjon abban az esetben, ha a szerződést az eladó vagy a szolgáltató mondja fel;
- a kötelezettségét nem teljesítő fogyasztótól aránytalanul magas összeg megfizetését követelik meg kártérítés címén;
- engedélyezik az eladó vagy szolgáltató számára, hogy saját belátása szerint felbontsa a szerződést, ugyanakkor ezt a lehetőséget nem biztosítják a fogyasztó számára, illetve engedélyezik az eladó vagy szolgáltató számára a még nem teljesített szolgáltatások ellenértékéeként megfizetett összegek megtartását olyan esetekben, amikor az eladó vagy szolgáltató bontja fel a szerződést;
- feljogosítják az eladót vagy szolgáltatót a határozatlan idejű szerződés felmondására észszerű felmondási idő alkalmazása nélkül, kivéve az olyan eseteket, amikor ezt az eladó vagy szolgáltató komoly indokkal teszi;
- a fogyasztót visszavonhatatlanul kötelezik olyan feltételek vonatkozásában, amelyek alapos megismerésére nem volt tényleges lehetősége a szerződés megkötése előtt;
- feljogosítják az eladót vagy szolgáltatót a szerződési feltételek egyoldalú megváltoztatására a szerződésben feltüntetett és érvényes indok nélkül;
- előírják, hogy az áruk vagy szolgáltatások árának meghatározása a szállítás időpontjában történik, vagy engedélyezik az áru eladójának vagy a szolgáltatás nyújtójának, hogy egyoldalúan megemelje az árakat, mindkét esetben anélkül, hogy ennek megfelelő jogot biztosítanának a fogyasztó számára a szerződés felmondására abban az esetben, ha a megemelt ár lényegesen magasabb annál, mint amiben a szerződés megkötésekor megállapodtak;
- kötelezik a fogyasztót kötelezettségei teljesítésére akkor is, amikor az eladó vagy szolgáltató nem teljesíti saját kötelezettségeit;
- kizárják vagy gátolják a fogyasztó jogainak érvényesítését peres eljárás kezdeményezése vonatkozásában, vagy más jogorvoslati lehetőség igénybe vételében, különösen arra kötelezve a fogyasztót, hogy csak jogszabályi rendelkezések által nem kötött döntőbíró-sághoz fordulhat, jogtalanul korlátozva a rendelkezésére álló bizonyítékokat, vagy olyan bizonyítási terhet róva a fogyasztóra, amelyet az alkalmazandó jog értelmében rendesen a másik szerződő félnek kellene viselnie.

Az irányelv megfelelő implementációja érdekében a fentiekhez sok tekintetben hasonló szabályozást alkalmaz a magyar Ptk. is (6:102–104. §).

4. Tagállami jog által szabályozott uniós szerződések

Mint erre már több ízben utaltunk, az uniós szerződések állhatnak az uniós jog, valamely tagállam joga, esetlegesen valamely harmadik állam jogának hatálya alatt. A 3. rész

a tagállami jog által szabályozott uniós szerződésekre vonatkozó alapvető szabályokat tartalmazza.

4.1. Az alkalmazandó jog

Mivel a szóban forgó uniós szerződések vonatkozásában valamely tagállami jog lesz az irányadó, a cikk (2) bekezdése kimondja, hogy ha az adott szerződés sértene is valamely uniós jogszabályt, ez nem válik érvénytelenségi vagy felmondási okká akkor, ha az adott szerződés az alkalmazandó tagállami jog szabályai szerint magánszemélyek közt érvényes lenne. Ez esetben tehát a felek szerződési szabadsága mintegy zárójelbe teheti az uniós jog általában elismert elsőbbségét.

A cikk (3) bekezdése visszautal a IV-5. cikk (2) bekezdésére. A hivatkozott bekezdés kimondja, hogy valamely tagállami jog alkalmazása nem mentesítheti az uniós hatóságot az alapító szerződésekben és egyéb uniós jogszabályokban meghatározott közjogi kötelezettségei alól. Ennek megfelelően, ha az uniós hatóság mégis ezzel ellentétesen jár el, ám a szerződésből eredő jogainak gyakorlását a tagállami jog mégsem korlátozza, jelen cikk alapján nem mentesülhet a korábban már tárgyalt, a szerződés megkötésével, újratárgyalásával vagy kompenzáció nyújtásával kapcsolatos kötelezettségei alól.

Ez a szabály hasonlatos a magánjogban ismert egyik alapvető elvhez, mely szerint saját felróható (adott esetben jogellenes) magatartására előnyök szerzése végett senki nem hivatkozhat (*nemo suam turpitudinem allegans auditur* – a magyar jogban lásd a Ptk. 1:4. §-át). Nem felelne meg ugyanis – többek közt – a jóhiszeműség és tisztesség elvének, hogy valamely szerződő fél korábbi jogellenes magatartása ellenére ugyanúgy követelje a szerződés alapján neki járó szolgáltatások teljesítését, mintha maga is jogszerűen járt volna el.

4.2. Az Uniós jognak történő megfelelés érdekében alkalmazott szerződési kikötések

Ez a cikk ugyancsak az uniós hatósággal szemben álló szerződő fél jogainak védelmét szolgálja, és meg kívánja előzni, hogy a hatóság adott esetben visszaélészerűen gyakorolja közhatalmi jogosultságait. Az ezzel összefüggő, jelen cikkben meghatározott biztosítékok érvényességét viszont nem az Uniós, hanem a szerződésre alkalmazandó tagállami jog szerint kell megállapítani. Jelen esetben is irányadó ugyanakkor, hogy az uniós hatósággal szerződő fél részéről (is) elvárt a jóhiszemű együttműködés és a tisztességes magatartás.

VII. ALVÁLLALKOZÁSI SZERZŐDÉSEK

1. Az alvállalkozási szerződések megengedhetősége és hatálya³⁷⁸

Az alvállalkozás a magánjog (polgári jog) fogalmainak egyike. Szerepeltetése a ReNEUAL Modell Szabályok között annál fogva adekvát, hogy az alvállalkozási szerződésekkel

³⁷⁸ Az alfejezet Koi Gyula írása.